

Баттіста Мондін Етика і політика

ПАРАДИГМА СТОЇКІВ

Третя етична парадигма античності представлена стоїками. Ця парадигма настільки благородна, що вона матиме великий вплив і на християнство.

Стоїк – це вірний слуга Логоса, вищого принципу всіх речей, на які він випромінює своє світло та свою силу в формі насінневих логосів (*logoi spermatikoi*). Щастя для стоїка полягає в житті, узгодженому з розумом (Логосом), а життя згідно з розумом рівнозначне чесноті.

Чеснота, отже, є серединним складом душі, з яким остання є в гармонії з самою собою, тобто з власним Логосом. Чеснота, як вважав Аристотель, не є серединою між двома протилежними пороками, але в одному з двох крайніх протилежних, узгодженому з розумом, (тимчасом як інший крайній протилежний відповідає пристрастям). Між чеснотою та пороком немає нічого середнього: можна бути або доброчесним, або порочним.

Як дерево може бути прямим або кривим без проміжних варіантів, так і людина є або праведною, або неправедною і не може бути праведною чи неправедною лише частково. Справді, мудрий, що живе по розуму, робить все добре і доброчесно, тоді як нерозумний, позбавлений правдивого розуму, робить все погано і хибно.

Практика чеснот, на думку стоїків, полягає в апатії (*apatheia*), тобто в подоланні пристрастей і в пригніченні власної особистості. Тільки долаючи власну особистість, втрачаючи свою індивідуальність, можливо об'єднатися з Логосом. Для цього необхідно звільнитися від пристрастей, які є ланцями, що приковують душу до тіла, перешкоджаючи їй об'єднатися з Логосом. Осягнути цю духовну свободу можна лише відкинувши все, чим сповнене повсякденне життя, і все, що від нас не залежить.

Тому надзвичайно важливо відрізнити те, що є необхідним, і те, що таким не є, оскільки багато турбот виникають тільки через те, що віриться, ніби можливо змінити порядок подій, на нашу думку конче потрібних.

Стоїки вважали: всі події, що від нас не залежить, є «необхідними», всі ж події, які залежать від нас і від нашого вибору, є «вільними». Від нас за-

² Аристотель. *Нікомахова етика*. Переклад В. Ставнюк, 2002, 1177 б. С. 26-28.

лежить наш настрій, але не залежить стан нашого здоров'я й зовнішні речі. Базуючись на цій класифікації, Епіктет дає людині таку пораду:

«Отож, усунь свою відразу до цих речей, що не лежать у межах нашої спроможності, та приложи її до небажаних речей, що є в межах нашої здатності. Але поки що утримуйся від бажань. Бо якщо ти бажаєш якоїсь із речей, що не лежить у межах нашої спроможності, то мусиш з konieczности бути розчарований, адже ти не є ще певний щодо тих речей, які залежать від нас і є, так би мовити, законними предметами наших бажань»³.

Багатства, почесні, посади тощо не підвладні людині і тому їх не потрібно жадати. Однак, якщо хтось буде покликаний на державну посаду, то прийняти її – його обов'язок.

Всупереч тому, як переважно думають, стоїк не є самотником, адже в ньому присутнє надзвичайно живе почуття солідарності, оскільки людина сприймається як частина Логоса. Всі люди мають одне походження і одну й ту ж місію, всі підпорядковуються одному закону, є громадянами однієї держави, частиною одного тіла. Всі люди, включно з рабами, мають право на доброзичливість.

Можна легко підсумувати, що мораль стоїків сягає найвищих вершин і напевно ніколи не зможе бути належно оцінена екзальтація характеру, сили духу, раціональності життя та людської гідності. Тому й буде великим її вплив на християнську мораль.